

Samgöngu- og sveitastjórnarráðuneytið
Sölvhólsgötu 7
101 Reykjavík

Reykjavík, 10. ágúst 2021

Umsögn Samorku – Grænbók um samgöngumál, mál nr. S-142/2011 og Matslýsing umhverfismats samgönguáætlunar 2023-2037, mál nr. 144/2021.

Vísað er til auglýsingar og beiðni Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytisins um umsagnir í Samráðsgátt stjórnvalda við drög að grænbók um samgöngumál – stöðumat og valkosti, mál nr. 142/2021 sem birt var þann 6. júlí s.l. Þann 8. júlí var enn fremur birt til umsagnar á sama vettavangi Matslýsing umhverfismats samgönguáætlunar 2023-2037, mál nr. 144/2021 og óskað athugasemda. Eftirfarandi er sameiginleg umsögn Samorku við bæði málin.

Samtökin fagna því að fram séu komin metnaðarfull áform um gerð hvítbókar um samgöngumál – stöðumat og valkosti í samgöngumálum auk matlýsingar fyrir umhverfismat vegna hennar. Samtökin telja jafnframt að það verklag sem viðhaft er við gerð skjalanna með því að kalla eftir og fá fram athugasemdir við grænbók og hvítbók sé til þess fallið að auka gæði og sátt um þá stefnu sem verður sett í málaflokknum.

I. Almenn

Með grænbók er lagður grunnur að stefnumótun og stefnu sem ætlað er að gildi fyrir allar greinar samgangna næstu 15 árin. Mikilvægt er að stefna taki til allra samgöngumáta, ekki síst samgöngumáta sem nýta græna orku og samgöngumáta sem þjóna markmiðum og skuldbindingum Íslands í loftslagsmálum. Í aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum er stefnt að því að árið 2030 verði losun frá vegasamgöngum vegna bruna jarðefnaeldsneytis komin niður í 615 þúsund tonn sem jafngildir 37% samdrætti miðað við losunina árið 2018. Um þetta er fjallað í kafla 3.5 um umhverfismál í grænbókinni og vísað til aðgerðaáætlunar í loftslagsmálum til 2030. Samorka tekur undir þá áherslu sem lögð er í skjalinu á stuðning við orkuskipti í samgöngum. Í ljósi mikilvægis þessa málaflokks fyrir bæði Ísland og heiminn allan mætti að ósekju gefa honum aukið vægi og þeim aðgerðum sem eru tilgreindar. Að sama skapi er brýnt að komið sé upp mælikvörðum til að unnt sé að fylgjast með og meta framgang til að mæta markmiðum um uppbyggingu grænna innviða í orkuskiptum og loftslagsmálum.

II. Orkuskipti í samgöngum

Ein stærsta áskorunin í því að tryggja að orkuskipti í samgöngum gangi eftir er að innviðir þróist til að mæta auknum fjölda einkabíla sem nýta umhverfisvæna orkugjafa s.s. rafmagn, vetni eða metan. Ef ekki er gætt að þessu er fyrirséð að umbylting í notkun farartækja sem nýta þessa orkugjafa gangi hægar en ella. Birtist þetta m.a. í kafla 4.3. í grænbókinni, a) lið undir markmiði um greiðar samgöngur. Segir þar að „*Innviðir verði hannaðir og byggðir með tilliti til breytinga á samgöngumátum og ferðavenjum.*“ Mikilvægt er að stjórnvöld hafi yfirsýn og safni upplýsingum um hvernig núverandi kerfi, innviðir og þjónusta taki breytingum til að mæta þörfum sem leiða af orkuskiptum.

Þetta birtist jafnframt í því verkefni sem fyrirhugað er að ráðast í af hálfu Vegagerðarinnar og tilgreint er undir 2. tl. í kafla 4.3. í Viðauka við grænbókina: *Gerð verði úttekt á áningarstöðum við þjóðvegi. Horft verði þar sérstaklega til rekstrar- og viðhaldsþarfar þeirra og ábyrgðarskiptingar.*

Í þessu samhengi telur Samorka rétt að vandlega verði metið hvort útvíkka þurfi eða skerpa á skilgreiningu verkefnisins. Skoða í því sambandi sérstaklega möguleika til að hlaða rafbíl og, eftir atvikum og þróun mála,

möguleika fólks til að fylla á bíla sem nota vetni eða aðra aflagjafa. Tekið skal fram að vikið er að hliðstæðu verkefni í kafla 4.4. í viðauka þar sem í 8. lið segir að eftirfarandi verkefni sé lokið: *Innviðir til notkunar vistvænna orkugjafa í almenningssamgöngum verði til staðar og styðji við að ný umhverfisvæn tækni ryðji sér til rúms.* Í þessu sambandi bendir Samorka á að orkuskiptum í almenningssamgöngum er ekki lokið og því vandséð að þetta mat geti talist fullframkvæmt. Af verkefnalýsingu virðist það heldur ekki taka til notkunar umhverfissjálfbærna orkugjafa í einkasamgöngum.

Í kafla 5 er skorað á umsagnaraðila að setja fram skoðanir á hvernig auka megi skilning á samgöngum, hvernig megi bæta eða breyta þeim ástandsmælikvörðum sem notast er við í dag. Samorku er ekki kunnugt um að einhverjir mælikvarðar eða flokkanir hafi verið settir fram um hversu greiður aðgangur er að hleðslustöðvum rafbíla á þjóðvegum landsins og þá hvaða leiðir teljast auðfarnar með hliðsjón af þörfum rafbílaeigenda og ferðamanna sem kjósa að ferðast á rafbílum. Slíkur mælikvarði gæti reynst gagnlegur við mat og framkvæmd stefnunnar og m.a. brugðið ljósi á það hvort íbúar landsins standi jafnfætis þegar kemur að því að velja græna orkugjafa í samgöngum.

III. Vöruflutningar

Í kafla 3.2.9. um samgöngur og atvinnulíf er fjallað um vöruflutninga og sérstaklega um áskoranir og tækifæri á bls. 31. Er þar stuttlega vikið að kolefnisspori flutninga en ekki fjallað mikið um þá umtalsverðu áskorun sem felst í uppbyggingu grænna innviða til stuðnings við innleiðingu grænna orkugjafa í orkufrekari farartækjum á sviði flutninga. Á árinu 2018 var losun frá gróðurhúsalofttegunda frá sendi- og flutningsbifreiðum nálægt 30% af heildarlosun CO₂ ígilda. Með sama hætti og áður er rakið telur Samorka mjög til gagns að rýnt verði og reglulega mælt hverjir möguleikar eru fyrir fyrirtæki í vöruflutningum til að nýta grænar flutningsleiðir. Þá er og mikilvægt að reynt verði að halda utan um tölfræði og setja upp mælikvarða á framgang uppbyggingar grænna innviða sem geri fyrirtækjum mögulegt að ná fram orkuskiptum í vöruflutningum. Rétt er að taka fram að í árangursmælikvarða aðgerðaáætlunar er ráð fyrir því gert að skrá reglulega heildarfjölda hleðslu-, metan og vetnisstöðva á landinu sem gefur ekki endilega sýn á það hvernig gengur að innleiða orkuskipti um land allt og ekki síst á fáfarnari leiðum eða fámennari landshlutum.

IV. Hafnir

Í aðgerðaáætlun stjórnvalda á sviði loftslagsmála er að finna metnaðarfull markmið varðandi aðgerðir til að draga úr losun frá skipum og höfnum. Í kafla grænbókarinnar um hafnir og tilgreindum áskorunum og tækifærum er tekið fram að orkunotkun í höfnum sé mikil og tækifæri í landtengingum.

Í aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum er og að finna árangursmælikvarða vegna hafna þar sem gert er ráð fyrir að vaktaður verði fjöldi hafna þar sem (i) þjónustubátar tengjast rafmagni, (ii) farmskip geta tengst rafmagni og (iii) háspennutenging sé í boði. Samorka telur til gagns ef hliðstæðir mælikvarðar verði notaðir um uppbyggingu grænna innviða varðandi einkabifreiðar og vöruflutninga en þó þannig að fylgst sé með því hvernig landið byggist upp að þessu leyti.

Að endingu vill Samorka þakka tækifæri til að koma að umsögn um drög að grænbók um samgöngumál og áskilur sér rétt til að setja fram frekari sjónarmið á síðari stigum meðferðar þessa máls. Um leið lýsa samtökin sig fús til að vinna með samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu sé þess óskað.

F.h. Samorku

Finnur Beck

Forstöðumaður málefna starfs